

Spomenici osobita lika iz kamene dobe, odkriti u Dalmaciji, a sada u arkeol. muzeju u Zagrebu.

(V. Tab. I.).

Na strani 3. Viestnika od prošle godine opisujući dosadašnji uspjeh u iztraživanju spomenika iz kamene dobe u Dalmaciji, spomenuli smo, da je tu nedavno g. Pavao Roca, učitelj u Ražancu, sakupio u onoj okolici do 15 komada iz one dobe, i da jih već ponudio na odkup našem muzeju, koj je tu ponudu rado prihvatio. Prvi o njih prosborio *Zadarski Narodni list* u br. 82. pros. 1886., a za njim, kako je rečeno, naš Viestnik i *Bullettino di Archeologia e Storia Dalmata* od godine 1887. str. 14 i 29. Po izvještaju gospod. Roce svi ti predmeti nadjeni su bili ne puna dva kilometra daleko od Ražanca u zadarskom kotaru, izpod Škulićevih stanova na zemljištu zvanu *Opatija*. Okolica Ražanceva bjaše već od prije poznata po dva predmeta ondje našasta iz iste kamene dobe (*V. Viestnik 1883 str. 49*; — *Bullettino 1887 str. 15*). Oni predmeti nisu svi otkriti zajedno, na istom mjestu i od iste osobe. Kaže Roca u *Bullettino*, da je *Ante Zubčić* našao br. 2 i 4, koji su veoma slični, i nožić br. 9 a vjerojatno i onaj drugi nožić pomani, u njekoju rivini u Opatiji; *Ante Škulić* pako br. 6 i 7, te i koloture što ciele što razbijene (br. 11, 12, 13, 14) isto ondje pri saditbi vinograda, a da je isti bio našao silesiju svakojakih sličnih predmeta, te da jih je dielom razbacao a dielom izrazbijao; *Ante Miočić Mazzura* br. 1 i 3 u sadu Pavla Rudića, komu jih predao bio; a da je dobio od *Boža Prkovića* br. 8 i nekoliko komada kolotura. Svi ti srećni iznašatelji rodом su iz Ražanca. Oti predmeti nabavom sada su svi svojina našega nar. ark. muzeja, naime:

1. Sjekira iz krementa, prilično ugladjena, s gornje strane obla mal ne na polukrug, a s dolnje ravna, te izgleda kao polovica po duljini prosječena valjka. S jedne strane, gdje joj brid, diže se postupno na način prednjeg diela cipele kušasta kljuna, a s druge je kao usječena na ravno. Ovdje je s gornje strane ponješto izderana (gdje je na slici kao zagaseno), a to je postalo s toga, kao veli Roca, što je nje vlasnik s njom brusio ustru. Duga je 27 cm., široka na bridu 4 cm., po sriedi 3½, a na kraju izada 3. Teži 478 gr.

Debela je najviše po sriedi, te joj debljina postupno opada pram krajevim. — *Slika br. 1.*

Ovu vrst sjekire, tako naime duge a veoma uske, doli ravne a gori oble, zaludu ćeš tražiti kod *Mortilleta (Musée préhistorique)*, niti kod *Monteliusa (Antiquités Svédoises)*. Čini se kao da je poseban tip.

2. Sjekira iz kremenena kao br. 1. Zadak uslied porabe nije ravan, no grbav. Duga je 22 cm., široka na bridu i po sriedi $4\frac{1}{4}$ cm., a na zadku $3\frac{1}{2}$; a debela do $2\frac{3}{4}$. Teži 515 gr. — *Slika br. 2.*

3. Sjekira iz srpentina kao br. 1, ali slabije ugladjena; s nje-kojimi stučkami, te je s gornje strane mnogo manje obla, ali širja. Na zadku je malko okrnjena, i tu se na luk dokončava. Duga je $20\frac{1}{2}$ cm., šir. na bridu 5 cm., po sriedi $4\frac{1}{2}$, pri koncu $3\frac{1}{2}$; a debela je do 2 cm. Teži 366 gr. — *Slika br. 3.*

4. Sjekira iz kremenena kao br. 1, nego debljina uzdržaje se mal ne uvijek ista od $2\frac{1}{2}$ cm., osim na bridu, gdje malko opada. Liepo je ugladjena. Duga $20\frac{1}{2}$ cm., šir. na bridu $4\frac{1}{2}$, po sriedi 4, a pri kraju $3\frac{1}{2}$. Teži 445 gr. — *Slika br. 4.*

5. Sjekirica iz kremenena dosta ugladjena, s bridom isto zaoš-trenim s jedne i s druge strane, tako da svršuje na oštar ugao. Zadak je ravan, ali porabom malko ozledjen. Duga $5\frac{1}{2}$ cm., šir. na bridu 4, po sriedi $3\frac{1}{2}$, na zadku 3, a najviše debela pri zadku 1 cm. Teži 52 gr. — *Slika br. 5.*

6. Sjekirica iz kremenena, veoma liepo ugladjena, mal ne pro-zračna, na bridu samo s jedne strane zaoštrena, tako da se brid diže kao prednji dio cipele (v. br. 1.). Na zadku je malko okrnjena. Duga $6\frac{1}{2}$ cm., šir. na bridu $6\frac{1}{4}$, po sriedi $4\frac{3}{4}$, pri zadku $3\frac{1}{2}$; a debela je najviše 1. Teži $68\frac{1}{2}$ gr. — *Slika br. 6.*

7. Dljeto iz serpentina, dosta ugladjeno, s kratkim bridom s oboje strane isto zaoštrenim kao br. 5. Sa jedne strane dljeta od brida pa tja do zadka podiže se po sriedi kao pant po svudi isto širok 1 cm Dugo 9 cm., šir. na bridu $3\frac{1}{2}$, u sredini 3, a na zadku $2\frac{1}{2}$, a deb. $\frac{1}{3}$ cm. Teži 43 gr. — *Slika br. 7.*

Ni ovomu dljetu nenadjoh slična u djelih meni poznatih.

8. Nožić iz kremenena malko zavinut, s jedne strane prilično gladak, a s druge sa tri ravna lica, koja se protežu po duljini od jednog do drugog kraja. S jedne je strane umjetno okrnjen, da se vezom bolje utvrdi na koricah. Oba brida bjahu zaoštrena, ali su sada s porabe malko otupljena. Dug je $9\frac{3}{4}$ cm., šir. najviše $2\frac{1}{4}$. Teži $14\frac{1}{2}$ gr.

9. Nožić kao br. 8, ali manji i na dva lica. Dug $3\frac{1}{2}$ cm., šir. od 1 do $1\frac{1}{2}$. Teži $3\frac{1}{2}$ gr.

10. Kolotur kao narukvica iz kostih, vjerojatno od klovi elephasa (slona), ali tako vapuncem izpunjen, da ti se čini kao iz vapnenca izdjelan. Obluč je gori i doli ravan a u ostalom obao. Promjer s oblučem $8\frac{1}{2}$ cm., u praznini 7; tako da je obluč debeo samo $\frac{3}{4}$ cm. Teži $33\frac{1}{2}$ gr. — *Slika br. 8.*

Još su ciela dva, sasvim ista, nego jedan teži $30\frac{1}{2}$ gr. a drugi $29\frac{1}{2}$. Uz ova tri ima jošte jedan u tri komada mal ne ciel i šest odlomaka.

Sasvim sličnu narukvicu ali iz *škriljavca*, našastu u Francezkoj a sada u Musée de Rouen, donosi Mortillet u svom djelu *Musée préhistorique* Pl. LXIII. 613. Ova ima promjer 10 cm., ali njen promjer u praznini isti je kao i u našoj 7 cm., pošto joj obluč krupniji t. j. $1\frac{1}{2}$ cm. debeo. S. L.

Znameniti nadpis rimski.

Franjo Jul. Fras u svom djelu „*Vollständige Topographie der Karlstädter-Militärgrenze, Agram 1835*, opisujući na str. 261 Lešćansku satniju, veli: „*Zu dieser Pfarrkirche (Leschner) gehört noch die Kapelle Franciscus de Paula. In dieser fund ich eine gebrochene Inschrift, als:*

IMPCVISVI . . IAV . IC
 DSX
 R DICCR . . ICVIOS
 RI

Slavni Mommsen u svom djelu *C. I. J. III. br. 3008*, u pomnjanju drugih izvora, bje prisiljen navesti ovaj nadpis po Frasu s opazkom samo na prvi redak: „*Videtur sic incipere: IMP · CAES.* Pošto smo dobro znali iz drugih primjera da Fras bjaše sasvim nevješt prepisivanju rimskih nadpisa, ovih dana zamolismo g. Jerka Pavelića, učitelja u Lešću, neka nam pošalje otisak toga nadpisa. Gosp. Pavelić rado se odazove našoj molbi. On ode do crkvice sv. Frane, koja je sat hoda od župne crkve udaljena, i pridruži mu se velečast. ondjašnji župnik gosp. Matija Grünhut, poznati rodoljub i ljubitelj starina. Oba iztražiše pomno onu crkvicu, te nadjoše jedan nadpis i jedan odlomak od drugog nadpisa.